

УДК 371.134:004

Олександр Сажієнко,
викладач кафедри професійної освіти
та комп'ютерних технологій
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

В статті представлено аналіз умов реалізації професійної орієнтації в процесі фахової підготовки інженерів-педагогів комп'ютерного профілю як невід'ємної частини професійної педагогіки, що повинна відображати структуру навчального процесу, теоретичну і практичну підготовку і їх взаємодію на засадах інтеграції.

Ключові слова: професійна підготовка, комп'ютерні технології, професійне становлення фахівця, професійні інтереси, пізнавальна діяльність, професійне становлення і самовизначення.

В статье представлен анализ условий реализации профессиональной ориентации в процессе профессиональной подготовки инженеров-педагогов компьютерного профиля как неотъемлемой части профессиональной педагогики, должна отражать структуру учебного процесса, теоретическую и практическую подготовку и их взаимодействие на основе интеграции.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, компьютерные технологии, профессиональное становление специалиста, профессиональные интересы, познавательная деятельность, профессиональное становление и самоопределение.

The paper presents the analysis of the conditions of vocational guidance in the process of professional training of engineers-teachers of computer profile, as an integral part of professional pedagogy, which should reflect the structure of the educational process, theoretical and practical training and their interaction on the basis of integration.

Key words: training, computer technology, professional development specialist, professional interests, cognitive activities, professional development and self-determination.

На нинішньому етапі інформатизації освіти відбувається активне оволодіння засобами комп'ютерних технологій і впровадження їх у навчальні дисципліни підготовки фахівців. Національна доктрина розвитку освіти, Концепція інформатизації та комп'ютеризації освіти, державна

програма «Інформаційні та комунікативні технології в освіті і науці» характеризують інформатизацію навчання як глобальний і пріоритетний напрям удосконалення змістових і операційно-дієвих компонентів освіти для реалізації всіх її поточних і стратегічних завдань.

Актуальність нашого дослідження обумовлюється тим, що вирішення проблеми інформатизації професійної освіти в даний час здійснюється недостатньо активно – про це свідчать результати наукових досліджень та аналіз стану загальної та професійної підготовки випускників навчальних закладів різних рівнів і профілів. Все це негативно впливає на підготовку висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців [1].

Сучасна професійна освіта є одним з найважливіших чинників формування чітких життєвих і професійних орієнтирів особистості. Для сучасного суспільства необхідно формувати такого фахівця, який здатний не тільки творчо використовувати інформацію, але і самостійно набувати і застосовувати її в складних і нестандартних ситуаціях, ставити завдання і знаходити шляхи їх вирішення.

У цьому випадку професійна орієнтація є важливою компонентою у підготовці якісних фахівців, що володіють усіма вимогами до обраної спеціальності. Професійна орієнтація не закінчується вибором спеціальності та вступом до навчального закладу, а передбачає подальший розвиток професійних інтересів майбутніх фахівців. Зацікавленість у результатах виробництва, ефективної праці, професійної кар'єри активізується під час професійного навчання. Оволодіння улюбленою професією передбачає індивідуально-особистісний розвиток студентів, які формують самосвідомість, ціннісні орієнтації, компетентність, розвиток інформаційної культури.

Що стосується інформаційного виховання, то йому практично не приділяється увага, хоча важливість його не менш значима – формування в особистості гуманістичного світогляду [2].

Дослідженнями підготовки майбутніх інженерів-педагогів у системі інженерно-педагогічної освіти до використання сучасних інформаційних технологій займалися А. Ашеров, Т. Богданова, Є. Громов, С. Майорова, М. Павленко, Г. Сажко, Б. Шевель. Однак ці дослідження більшою мірою стосуються підготовки фахівців комп'ютерного профілю.

Аналіз наукових праць, в яких розкрито особливості професійної орієнтації учнів під впливом соціального середовища і його виховання (І. Бех, П. Гальперін, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, М. Лукашевич, Г. Андреева, Ю. Істратов, І. Кон, А. Кушак, А. Белінська, А. Волохов, Н. Срібне) показав, що професійна орієнтація при підготовці фахівців різного напрямку вивчена досить ґрунтовно, але підготовка інженерів-педагогів комп'ютерного профілю і його професійна орієнтація, починаючи зі шкільної лави і закінчуючи безпосереднім робочим місцем, вимагає

певних доповнень зважаючи своїх специфічних особливостей.

Метою статті є аналіз методичних аспектів профорієнтаційної роботи, сформованих на основі інтеграції всіх сторін навчального процесу: теоретичного навчання, пізнавальної діяльності, професійно-практичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.

Однієї з особливостей сучасного суспільства є комп'ютеризація й інформатизація всіх сфер людського життя: від простого домоведення і документоведення до рішення складних виробничих задач. При цьому великого значення набуває взаємодія всіх членів суспільства з різними комп'ютерними технологіями обробки інформації. Однак середній рівень комп'ютерної підготовки дорослого населення на сьогоднішній день досить низький.

Таким чином, підготовка фахівців, що мають великі базові знання в області комп'ютерних технологій і що вміють поширити ці знання серед членів усіх шарів суспільства, є актуальною. Підготовка фахівців в області КТ за фахом «Професійне навчання. Комп'ютерні технології» дозволяє забезпечити підготовку фахівців, що мають подвійну спеціалізацію: педагогічну і інженерну в області КТ. Такі фахівці, з одного боку, володіють навичками створення і використання різноманітних КТ в управлінській сфері й у сфері навчання, а з іншого боку – здатні поширити свої знання і передати їх студентам професійно-технічних училищ різних профілів.

Підготовка фахівців у навчальних закладах за спеціальністю «Професійна освіта» з присвоєнням кваліфікації інженер-педагог у галузі «Комп'ютерних технологій» дозволяє випускникам займатися і викладацькою діяльністю у професійно-технічних навчальних закладах, ліцеях, коледжах та інших навчальних закладах, що мають у навчальних планах підготовку фахівців і дисципліни комп'ютерного напрямку. Профорієнтаційна робота з майбутніми фахівцями комп'ютерного профілю в період вивчення спеціальних дисциплін має ряд специфічних особливостей, обумовлених соціально-економічного та науково-технічними тенденціями у розвитку суспільства. У зв'язку з цим профорієнтація розглядається як цілісний соціально-педагогічний феномен, який має специфічні педагогічні ознаки, а саме: мета, зміст, форма та технології реалізації, а також кінцевий результат – професійне самовизначення і становлення майбутнього фахівця.

Професійне самовизначення – це процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності. Воно полягає в усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей і зіставлення своїх можливостей з вимогами професії, до спеціальності [3]. Професійне становлення майбутнього фахівця означає вироблення професійних інтересів, соціальних норм, життєвих позицій. На

основі цих особистісних якостей формуються цілі та мотиваційні установки професійної діяльності, тобто розвивається професійне самовизначення людини. Професійне становлення нерозривно пов'язане з профорієнтацією особистості. В сучасних умовах рішення проблеми профорієнтації можливо за умови використання особистістю орієнтованого підходу, коли створюються оптимальні умови розвитку у суб'єктів навчального процесу, здатності до самоосвіти, самовизначення, самостійності і самореалізації [4].

Пропонуємо розглянути можливості професійної орієнтації з точки зору інтеграції [5]. Філософське вчення про взаємозумовленості соціальних явищ у педагогічній діяльності та ідеї діалектичного розвитку особистості в результаті включення в різні види діяльності передбачає включення інтеграційних механізмів у процес профорієнтації.

Якщо профорієнтаційна робота в навчальних закладах буде ґрунтуватися на її розумінні як невід'ємної частини професійної педагогіки, то зміст цієї роботи повинен відображати структуру навчального процесу, теоретичну і практичну підготовку і їх взаємодію на засадах інтеграції. Інтеграційні процеси здатні забезпечити очікувані результати профорієнтації, зокрема соціалізацію, професійне становлення і самовизначення. Об'єктивними передумовами інтеграції професій є підвищення науково-технічного та технологічного рівня виробництва, зміна змісту праці, поява інваріантної складової в діяльності фахівців різних професій. Підготовка сучасного фахівця повинна забезпечувати формування цілісної системи знань, що можливо лише за умови інтегрованого підходу до навчання. Професійне становлення фахівця вимагає забезпечити його багатоконпонентною системою інтегрованих різнопрофільних знань. Творчий характер мислення виявляється у здатності застосування отриманих знань у новій ситуації, готовність видати необхідну інформацію в потрібний момент і прийняти рішення. Професійна складова інформаційної культури визначається специфікою виду діяльності, особливостями завдань, що виникають перед фахівцем. Загальна інформаційна культура особистості передбачає готовність ефективно вирішувати широке коло різноманітних задач, незалежно від особливостей професійних видів діяльності, але й виконувати широкий спектр соціальних ролей. Проблема формування інформаційної культури досліджується в контексті ставлення людини до інформації, її оцінювання та відбору для практичного використання, організації професійної інформаційної діяльності. Інформаційна культура озброює фахівців сучасними знаннями, оптимальними способами роботи на ЕОМ, стимулює стійкий пізнавальний інтерес і потребу професійного саморозвитку, самореалізації. Удосконалення системи професійної освіти зумовило появу не тільки інноваційних технологій, форм і методів, засобів навчання, а й нових видів активності особистості, яким властиві загальні риси навчання

та праці. Інтеграція елементів навчальної та професійної діяльності сприяє підвищенню рівня професійного самовизначення майбутніх фахівців. Спираючись на вищевикладені підходи, пропонуємо власне бачення професійної орієнтації в умовах професійної підготовки інженерів-педагогів. Профорієнтаційна робота з майбутніми фахівцями в період професійного навчання ділиться на три етапи:

- Перший етап – осмислення обраної професії інженера-педагога комп'ютерного профілю;

- Другий етап – орієнтування в умовах конкретного виробництва викладачами інформатики й інших комп'ютерних дисциплін у профтехучилищах, коледжах, технікумах;

- Третій етап – ситуаційне орієнтування. Особливість цього підходу до професійної орієнтації полягає в розробці методик та профорієнтації в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін, позанавчальної діяльності та професійно-практичної підготовки. Перший етап починається ще в школі і триває до початку професійного навчання. У цей період переважають математичні дисципліни. На цьому етапі доцільно зосередити увагу на наступних дисциплінах, наприклад, «математика», «інформатика», «фізика». Акцент у роботі слід зробити на оцінку якостей особистості як суб'єкта професійної діяльності. Оцінка майбутнього спеціаліста проводиться за допомогою психолого-педагогічних тестів. Учня надається можливість самостійно вибирати тести, скласти анкети та проводити опитування. Другий етап профорієнтації пов'язаний з початком професійного навчання, коли в майбутньому у фахівця виробляється позитивне уявлення про майбутню професію. Саме тоді і формуються поняття соціальної важливості професійної діяльності, подання конкретного виробництва. У цей період педагогічна підтримка профорієнтаційного процесу здійснюється на підставі пізнавальної діяльності. У навчальній групі створюються підгрупи за професійними інтересами. Приміром, одна з розробки програмного забезпечення, інша з ремонту і технічного обслуговування комп'ютерної техніки, третя з вивчення методів педагогічної діяльності. Викладацький колектив бере активну участь в організації екскурсій на відповідні підприємства, укладаються договори на проходження виробничих та педагогічних практик. Все це позитивно впливає на студентів і реально наближує їх до виробництва. Третій етап характеризується професійним становленням і адаптацією майбутнього фахівця при освоєнні даної професії. Інтерес до професії майбутніх фахівців передбачає реалізацію отриманих в університеті знань, умінь і навичок на виробництві. Предметом освоєння в процесі професійно-практичної підготовки є сама професійна діяльність, її структура і взаємозв'язок між компонентами. Дослідники цієї проблеми стверджують, що регулятором трудових дій є образ предмета праці, а основними компонентами орієнтаційної основи дій є предмет дій, знаряддя дій,

технологія дій і сама діяльність [7]. На цьому етапі випускникам пропонується проаналізувати процес виробництва в період проходження виробничої та педагогічної практики та підготувати звіт, який відображає історію, структуру, вплив соціально-економічних педагогічних показників на перспективу розвитку підприємства.

Таким чином, можна зробити висновки, що в сучасних умовах розширюється наукове уявлення про сутність і зміст профорієнтації. Використання особистісно-орієнтованого, інтегрованого підходу показало нові можливості професійної орієнтації в умовах професійного навчання. Професійна орієнтація майбутніх інженерів-педагогів є невід'ємною частиною професійної педагогіки і відображає структуру навчального процесу. Теоретична і практична складова профорієнтаційної роботи взаємодіють між собою на основі інтеграції. Профорієнтація в період професійного навчання відбувається в три етапи: осмислення обраної професії, орієнтування в умовах конкретного виробництва; ситуативна орієнтація. Методика профорієнтації у період професійної підготовки розроблена на основі інтеграції і охоплює всі сторони навчального процесу: теоретичне навчання, пізнавальну діяльність, професійно-практичну підготовку. Інтеграційні процеси забезпечують результати профорієнтації: професійне становлення і самовизначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич Р. С. Інформатизація навчального процесу як чинник формування особистості майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич // Дидактика професійної школи : зб. наук. праць. – Хмельницький : ХНУ, 2006. – Вип. 4. – С. 94–97.
2. Гуревич Р. С. Формування інформаційної культури майбутнього вчителя / Р. С. Гуревич, В. В. Атаманюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. – К. ; Вінниця : ДОВ Вінниця, 2003. – С. 8–13.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 367 с.
4. Савченко С. В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в поза навчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. С. В. Савченко. – Луганськ, 2004. – 41 с.
5. Цюприк А. Я. До проблеми розвитку професійного самовизначення майбутнього фахівця / А. Я. Цюприк, Т. Д. Якимович // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса : ПДПУ. – Вип. 10, Ч. II. – С. 210–214.
6. Решетова З. А. Психологические основы профессионального обучения / З. А. Решетова. – М. : Из-во Моск. унта, 1985. – 208 с.